

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...
Лекса Мануш

№ 4 (152)

ВІВТОРОК,
15 ЧЕРВНЯ 2010 РОКУ

ЗОМАНІЯ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

Ціна: договірні

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

Повноцінний літній відпочинок – запорука здоров'я!

Лачо мілаєско пггигенишагос – кадо састіпе!

"Весела бджілко", ми тебе полюбили!"

„Лошакі бірувлі“, аме тут камас!"

Два тижні з 1 по 11 червня при Ужгородській ЗОШ № 14 для учнів школи працював літній табір "Весела бджілка". Роботу табору ініціював і фінансово підтримав Благодійний фонд "TOUCH" (ця аббревіатура у перекладі з англійської означає "Візьміся за руку одній українській дитині"). Очолює фонд Зіта Іштванівна Тарці-Баторі, викладачка кафедри соціальної роботи факультету суспільних наук УжНУ.

Це не просто літньо-оздоровчий табір для ромських дітей, а навчальна практика для студентів УжНУ з соціальною підтримкою дітей-ромів, – каже Зіта Іштванівна, яка є керівником практики. – В ній взяли участь 6 третьокурсників кафедри соціальної роботи факультету суспільних наук та викладач англійської мови **Наталія Володимирівна Данильченко**, волонтер, педагог навчально-виховного комплексу "Пролісок". – Ми проводимо так навчальну практику вже не один

рік. У першу чергу збираємо дітей з малозабезпечених сімей, щоб допомогти їм оздоровитися влітку. Проте наше головне завдання – дозволити має бути насичене цікавим змістом. Таким чином, ми надаємо чимало нашим студентам можливостей на практиці розробляти різні форми дозвілля дітей, а дітям – повноцінно, весело, цікаво відпочити. Вої студенти і вихователі працювали на волонтерських засадах. Єдине, що ми оплатили з допомогою фонду "TOUCH", це триразове харчування дітей. Готова їжа для 30 дітей завозилася з Ужгородського ліцею "Лідер". Був придбаний деякий спортивний інвентар та обладнання для гурткової роботи.

Минулого року ми змогли профінансувати роботу цілодобового табору в селі Петрово. Цього ж року, через фінансові труднощі, змогли підтримати роботу тільки одної групи.

Ми розпитали про роботу табору "Весела бджілка" і самих студентів.

Студенти-волонтери та вчителі ЗОШ № 14.

Олександр Кацьора

– Я отримав значний практичний досвід як фахівець з соціальної роботи. Це вже моя друга практика в подібних таборах. Минулого року ми працювали як волонтери у льняному таборі села Петрово Виноградівського району. Перебували з дітьми майже цілодобово, що для нас було трохи незвично. Цього року я відкрив для себе кілька нових занять. Разом зі своїми учнями навчився вишивати хрестиком! Вишив картинку з морським котиком...

Андріана Белавич

– Наш день починався з підняття прапора України, проведення зарядки, сніданку. Далі йшли три заняття за вибором самих дітей: з англійської мови, вишивання, математики, спортивних змагань, рухливих ігор, казок, з розвитку зв'язного мовлення, а також були екскурсії. Проводили заняття, враховуючи наші власні можливості та уподобання дітей. Розучували з дітьми нові танці, ігри, пісні. Нап-

риклад, вивчили так званий "Королівський танець" та інші.

Волонтерами у "Веселій бджілці", яка принесла таку радість ромським дітям, були, крім Олександра та Андріани, ще Іванна Варга, Діана Федак та Олександра Богдан. У таборі було сформовано три загони дітей: "Квітка", "Веселка" та "Сонечко". А ось враження самих вихованців, які два тижні відпочивали в цьому таборі.

Олександр Селеш, учень 8 класу

– Мені дуже сподобалися всі рухливі ігри, які ми проводили на шкільному майданчику, відкрили травом. Це ігри: "Гуси-лебеді летять", "Чемодан, чемодан..." та інші.

Настя Яворська, учениця 4 класу

– Я приходжу у табір кожного дня. Мені тут дуже подобається, тому що тут цікаво і весело. Наші нові вчителі дуже добре до нас

стваряється, ніколи не кричать на нас, граються з нами у во ігри, показують, як гарно вишивати, вчать правильно говорити.

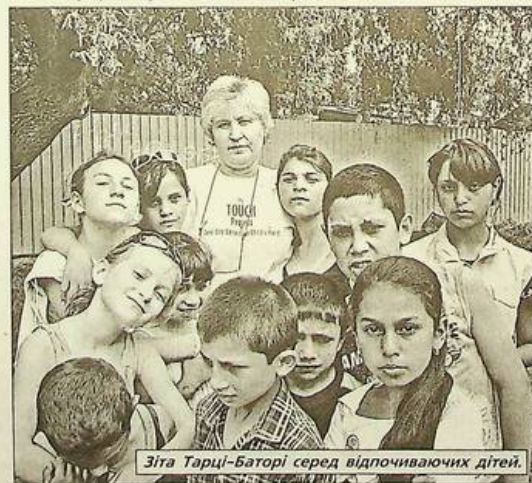
Сьогодні ми ходили на екскурсію в ботанічний сад, і я побачила, як ростуть банани!

Отже, "Весела бджілка" брніла дитячими голосами, сміхом, веселощами. Діти у цьому пзнавально-розвиваючому таборі були під постійним доброзичливим наглядом. Вони багато чому навчилися – у спілкуванні, у нових видах ігор, у які вони пзнаше гратимуть зі своїми друзями, коли ї вересня прийдуть до школи.

А студенти, в свою чергу, здобули практичні навички в роботі з дітьми.

Хотілося би, щоб подібні табори працювали в цій та інших ромських школах щороку, і не тільки по два тижні, а хоча б у дві зміни. Тоді би більше діточок могли відчувати любов та доброзичливе ставлення нових для себе людей. І світ став би добришим.

Олена Бойко

Зіта Тарці-Баторі серед відпочиваючих дітей.

РОМ-ПРЕС

ЕС не дотримується прав людини

Брюссель. "Європейські лідери представляють Європейський Союз як маяк прав людини, проте реальність свідчить, що серйозні порушення прав людини в межах їхніх держав притирають цей риторичний", — заявив у своїй доповіді директор бюро ЄС "Міжнародна амністія" **Ніколя Бегер**.

У доповіді підкреслюється систематична дискримінація ромів у Європі, зокрема незаконне примусове виселення з помешкань, окремі класи у школах. Це лише два найпоширеніші приклади того, як у ряді держав-членів ЄС ставляться до однієї з найбільших етнічних громад у Європі.

Ніколя Бегер зазначив також, що деякі європейські країни продовжують ігнорувати окремі рішення Європейського суду з прав людини.
<http://www.amnesty-eu.org>

10 тисяч євро — за відмову у навчанні

Бухарест. Апеляційний суд міста Крайова присудив учителю однієї зі сільських шкіл Даба виплатити 10 тисяч євро або еквівалент у місцевій валюті в лех батькові 12-ти річної дівчинки-ромки за те, що він неодноразово відмовляв їй у навчанні в своєму класі.

Постанову суду винесено 19 травня цього року і оприлюднено у ЗМІ.

"Це судові рішення має стати сигналом для всіх, хто використовує дискримінацію та сегрегацію в сфері освіти, право на яку є одним з основних прав людини", — сказав представник неурядової ромської організації "Кріс", оглядаючи рішення суду.

За переписом населення 2002 року, в Румунії налічується 530 тисяч ромів, проте неурядові організації називають їхню кількість в кілька разів більшою. Дуже багато ромських дітей цієї країни не відвідують школу або кидають навчання після закінчення початкової школи. За даними урядового дослідження 2008 року, 19 відсотків ромів виходом від 18 до 29 років ніколи не вчилися, тоді як серед румунських дітей і таких лише 1,8 відсотка.

<http://www.eubusiness.com>

Спільна парламентська сесія

Фінляндія. У парламенті цієї країни вперше в її історії проведено спільне засідання з Європарламентом. Фінський уряд та Європейський комісар із зайнятості, соціальних справ та працевлаштування взяли участь у пленарному засіданні. Основними темами порядку денного були поточні справи ЄС. Була представлена також нова 10-ти річна програма Європейського Союзу з питань зайнятості та її зростання, яка має назву: "Стратегічний план "Європа — 2020".

У ході зустрічі розглянуто також проблеми нинішнього становища ромів у Європі, питання фінансової та економічної кризи, фінансової стабілізації, покращення освіти та інш.

Спікер **Саулі Ніністо** (Національна коаліційна партія) сказав на засіданні, що "метою зустрічі є визначення ролі ЄС у повсякденній політиці". Становище ромів у Європі було визнано критичним.

<http://www.hs.fi>

Конференція у Відні

Австрія. 28-29 червня у столиці Австрії Відні відбудеться конференція, присвячена темі: "Рома і синт на європейському ринку праці". Конференцію організовано в рамках ромського проекту "Консультації та діалоги", що має за мету допомогти молодим ромам та синтам, які шукають роботу і потребують допомоги в професійній орієнтації.

Віденський проект існує з 2006 року і є одним з найуспішніших ромських проектів у Австрії.

<http://euyouthspeak.org>

Навчання для молоді

Бюлетень "Інформація Младі", який друкує найсвіжіші повідомлення про всі можливі стипендії, тренінги, конференції, конкурси та гранти, опублікував інформацію про те, що з 18 по 23 червня в Македонії буде проведено міжнародний тренінг "Практично активний". Цей тренінг є навчанням для молоді України, Албанії, Вірменії, Боснії і Герцеговини, Хорватії, Болгарії, Македонії, Чорногорії, Румунії, Сербії, Словенії та Словаччини.

Усі витрати учасників тренінгу бере на себе "Інформація Младі".
<http://www.mladiinfo.com>

Керівники білоруських громад проти спецшколи

Білорусія. **Артур Гомонов**, заступник голови білоруської ромської громади, рішуче виступає проти планів створення школи тільки для дітей з ромських сімей, повідомляє БілоПАН.

Виступаючи на прес-конференції у Мінську, пан Гомонов говорив про ризик, що така школа стане "поганою традицією збереження життя етнічних меншин". "Коли я навчався в загальноосвітній школі, я чимало дізнався про історію та культуру Білорусії, про менталітет місцевого населення, а також мав багато друзів", — сказав він. — Сумний досвід Словаччини, Польщі та Румунії зі створення спеціальних шкіл показує, що вони не мають позитивного впливу на подальше життя молодих людей".

За загальним переписом 1999 року, в Білорусії налічувалося близько 12 тисяч ромів, які компактно проживають у Мінську, у передмістях Втебська, Калинковичів, а також у селах Гомельської області. Як і всюди, у білоруських ромів багато дітей. Їх усіх білоруська влада збирається загнати у спецшколи?

<http://naviny.by>

Зміцнення довіри між поліцією, ромами та синті

Зоралісарас о патявіпе машкар е поліція ле роменца синті

Роми і синті Європи є одними з найбільш уразливих груп населення серед національних меншин. Історично маргіналізовані вони страждають від широко поширених зловживань і дискримінації з боку влади, включаючи поліцію.

— ОБСЄ — на основі співпраці між Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) і Бюро зі стратегічних питань поліцейської діяльності (БСПД) — вживає заходів шляхом зміцнення довіри і взаєморозуміння між ромами та синті і поліцейськими силами, щоб покласти край таким зловживанням і знайти способи зблизити ромів і поліцію, — каже **Кевін Карті**, старший поліцейський радник Генерального секретаря ОБСЄ. — Немає сумніву, що поліцейські мають зрозуміти труднощі, з якими стикаються роми і синті. Поліція має співпрацювати разом з ними, аби розвивати взаємну довіру та розуміння.

Дискримінація та недовіра

Наскільки серйозними і загальними є ці труднощі, можна зрозуміти з численних доповідей, присвячених цій проблемі, і опублікованих ОБСЄ та іншими організаціями в останні два десятиліття. Багато з них наводять приклади жорстокого поводження та дискримінації з боку поліції.

Один з них широко висвітлювався у ЗМІ та Інтернеті. Стявся цей випадок у Кошице (Східна Словаччина), де в березні 2009 року шість ромських хлопчиків-підлітків були змушені на вимогу поліції роздягнутися догола і битися один з одним. А затім побили їх саміх. Також поліцейські надукалиши на них собак, і підлітки ще й досі хворіють від отриманих укусів. Відеозапис інциденту був поширений в Інтернеті. Симом співробітникам поліції були пред'явлені звинувачення у зловживанні службовим становищем у зв'язку з інцидентом.

— Непропорційне застосування сили з боку поліції щодо ромів, у тому числі неповнолітніх, є серйозною проблемою, — каже **Андрей Мірга**, старший радник БДІПЛ з питань ромів та синті. — Ми бачимо це знову і знову, особливо у випадках примусового виселення або нападу на ромські громади.

Один із таких рейдів мав місце в липні минулого року в м. Пятра-Нямц (Румунія). Центр соціального захисту та неурядової організації повідомили, що в ході рейду поліцейськими поранено 6 ромів. Ще 20 осіб, включаючи дітей і осіб похилого віку, постраждали від слезозогного газу, який використовували під час цього ж рейду.

— Це лише два приклади з багатьох, — каже **Андрей Мірга**. — Ми знаємо багато випадків, коли роми і синті зазнають зловживань через етнічну ознаку. Є чимало випадків, коли поліція відмовляється втручатися або розслідувати справи, в яких представники цих народностей потерпали від злочинів і насильства на расовому та етнічному ґрунті. Внаслідок цього багато з членів ромської громади мають вкрай недовіриле ставлення до поліції.

Атмосфера довіри і взаєморозуміння

За останні кілька років БДІПЛ та ВПУ збрали чимало інформації про зусилля держав, спрямовані на руйнування бар'єрів недовіри і формування позитивних зв'язків між громадами ромів і синті та поліцією. Ці матеріали були опубліковані в квітні 2010 року у окремій книзі. Отже, деяка практика в справі зміцнення довіри і взаєморозуміння є.

Основна мета книги полягає в обмінні з усіма державами ОБСЄ прикладами за практик, які застосовуються для поліпшення відносин між поліцією, ромами і синті.

Наприклад, у виданні наводиться ряд видів практик, які були використані для створення каналів зв'язку між ними. У місті Грочка (Сербія) поліція та представники місцевої ромської громади реалізували проект щодо поліпшення цього зв'язку і підвищення доступності поліції з тим, щоб забезпечити більш ефективний захист ромів, а також з метою розробити робочу систему видачі посвідчень особи. Таким чином, ці проекти були спрямовані на соціальну інтеграцію ромів. У Фінляндії, з метою вирішення проблем дискримінації, сприяння розвитку культури ромів, створення можливостей для них інтегрувати в суспільство, на національному, регіональному і місцевому рівнях були створені консультативні ради.

Інший метод, який виявився успішним, був набір ромів та синті в офіцери поліції. Так, у Румунії почали виділяти місця для ромів

у поліцейській академії та в різних школах поліції.

За словами **Кевіна Карті**, набір ромів та синті в офіцери поліції позитивно вплине на відносини між поліцією та ромами і синті у подоланні бар'єрів, які ще існують, а для працівників поліції це розширить коло знань та навичок, необхідних і роботи в етнічно-різноманітному середовищі.

В Угорщині Міністерство внутрішніх справ організує правоохоронні табори для ромів, які навчаються у середній школі. У місті Ерно (Чеська Республіка) співробітники поліції беруть шефство над ромськими школярами у віці від 7 до 10 років з метою підвищення інтересу дітей до роботи поліції, а також для заохочення їх до продовження освіти.

Члени ромської спільноти, які виступають як співробітники поліції, допоможуть подолати існуючі заборони і стереотипи, зміцнять зв'язки і усунуть недовіру.

Наступні кроки

Усі ці методи та висвітажена книга слугуватимуть відправною точкою для цілого ряду подальших заходів. Почнемо з того, що БДІПЛ планує перекласти цю книгу на кілька мов, аби забезпечити впровадження цього позитивного досвіду і зробити його доступним і загальних рисах для максимально широкого аудиторії.

Крім того, БДІПЛ і БСПД планують організувати серію "круглих столів" з метою полегшити обговорення цих питань серед правоохоронних органів, місцевої влади та представників ромських організацій. Ці зустрічі будуть спрямовані на пошук шляхів адаптації передового досвіду до місцевих умов, з метою внести свій внесок у створення атмосфери довіри і взаєморозуміння між ромами і поліцією.

Нарешті БДІПЛ та БСПД збираються передати цей позитивний практичний досвід у розпорядження поліцейських академій з проханням включити його до своїх навчальних програм.

Кертіс Бадену
Roma virtual network

Шановні лідери ромських громадських організацій!

Патівале романе лідери!

Програма «Рома України» Міжнародного фонду «Відродження» оголошує конкурс «Паспортизація представників ромських громад». Заохочую вас (ваші організації) взяти участь у даному конкурсі. Подробіці щодо завадань конкурсу, максимальної суми фінансування та інше мож-

но дізнатися з нашого сайту за посиланням http://www.irf.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=29716:2010-1-r&catid=44:con-roma&Itemid=131

З повагою, **Наталія Кияк**,
менеджер програми «Рома України»

Одна ластівка весну не робить

Єкг чіріклі е томна чі анел

Нещодавно ми відзначили День журналіста. На адресу багатьох місцевих та центральних друкованих, телевізійних засобів масової інформації і конкретних журналістів було сказано дуже багато теплих, вдячних слів і в багатьох випадках ці слова були цілком заслужені. І це правильно. Адже завдяки ЗМІ ми отримуємо велику кількість матеріалу, з якого обираємо інформацію безпосередньо для себе.

ЗМІ в нашому суспільстві відіграють неабияку роль, особливо в житті національних громад. Адже, по-перше, вони є одним з найголовніших інструментів формування суспільної думки. Саме вони відповідають за широке поширення та закріплення в свідомості, а в більшості випадків і створення міфів та стереотипів. У першу чергу це стосується ромів.

По-друге, ЗМІ є дзеркалом суспільного життя, суспільної думки. В них можна знайти інформацію про те, як налаштоване українське суспільство щодо ромів.

По-третє, газети та телебачення ретранслюють кроки держави для громадян, тобто за публікаціями в пресі можна зрозуміти, як ставиться до ромів українська влада.

Моніторинг, який ми проводимо, показує, що всі повідомлення про ромів можна умовно розділити на такі групи. В першу

чергу, це кримінальні повідомлення (про наркотики, крадіжки, шахрайство тощо). Далі йде соціальна тематика, яка, зазвичай подається однобоко: це бідність, злиденність, жебракування і таке інше. Якщо у нашій пресі говориться про культуру ромів, то це, в основному, висвітлювання різноманітних фестивалів та конкурсів.

Окремо виділимо статті та телепередачі, присвячені психології ромського етносу з обов'язковим акцентом на кримінал. Тут ЗМІ формують негативну суспільну думку, негативний стереотип, міф, який вбивається в голову пересічного громадянина (іншого слова не підберемо!), про те, що ромі використовують свої нбито надзвичайні психологічні здібності впливу на людину.

У газеті "Ужгород" від 29 травня ц.р. пройшли дві публікації: "Ром-Сом" готує волонтерів" та "На брата — із ножем, нанюхавшись клею, кинувся 27-літній ром".

У першій статті йдеться про підготовку ромських дівчат до волонтерської діяльності. Ця замітка з невеличкою фотографією написана в доброзичливому тоні, як молоді ромки намагаються допомагати літнім людям, має позитивний характер. На жаль, вона розміщена в самому низу полоси і майже не помітна.

Друга ж стаття, яка є за розміром більшою за першу майже втричі і розміщена в центрі полоси, носить різко негативний характер саме тому, що в ній кілька раз підкреслюється національність особи, яка скоїла злочин. І навіть у назві статті фігурує слово "ром", тоді як поряд вміщено замітку про шахрайство, але вже без підкреслення національності цієї особи, бо це не ром.

А ось зовсім свіжа публікація — у газеті РІО, №22 (633), від 5 червня: "У цих відьмувачів свіглилися очі, під час розмови з ними я була наче у ступорі...". На цілу сторінку надрукована велика стаття з фотографіями, в якій розповідається про представників ромської народності з Сум, які були звинувачені у професійному шахрайстві. Описуються використані ними методи гіпнозу, навіювання для отримання грошей від продавців ювелірів у місті Ужгороді. І дається невдоволене попередження жителям інших районів Закарпатської області запам'ятати це обличчя, аби не дати себе ошукати.

Але ж газета — не стіни відділка міліції, де вивішують

портрети злочинців! До того ж, як написано у газеті, ці люди не підлягають під категорію злочинців, карної справи на них не заведено, суду не було, а тільки суд може визначити злочинця людина чи ні. Можливо, шахрайство і мало тут місце, ми не виправдовуємо подібні випадки, але підкреслювання національності цих людей явно недоречно. Адже в інших випадках, коли шахраї не ромі, цього не робиться.

Наша газета постійно пише про це, звертає на це й увагу громадськості. Ми зверталися безпосередньо до редакторів усіх видань з проханням не підкреслювати національність, тому що злочини її не мають. І образливо, що журналісти та, найперше, редактори цих газет не розуміють або не бачать розуміти, що цим самим вони порушують журналістську етику. Подібні публікації мовою ворожечні формують нетолерантне ставлення до всього народу.

Образливо, що журналісти та, найгірше, редактори цих газет не розуміють або не бачать розуміти, що цим самим вони порушують журналістську етику.

Наша газета "Романі Я" ось уже 10 років намагається подати об'єктивну інформацію з життя ромів. Ми також пишемо про те негативне, що, на жаль,

ще відбувається в ромському середовищі. Основним своїм завданням вважаємо — руйнування негативного стереотипу, формування толерантних відносин у суспільстві, а цих прикладів набагато більше.

Невже держава настільки байдужа до 48-ми тисячного ромського населення України, що за всі роки незалежності не спромоглася створити єдиний державний рупор, який би захищав інтереси і права представників цієї народності?

Жаль, що наша газета "Романі Я" — єдина ластівка серед друкованих видань у медіа-просторі України, і підтримується вона фінансово не державою, а міжнародним Фондом "Відродження". Невже держава настільки байдужа до 48-ми тисячного ромського населення України, що за всі роки незалежності не спромоглася створити єдиний державний рупор, який би захищав інтереси і права представників цієї народності? Адже такі прецеденти у нашій країні є: угорська, польська, німецька, болгарська, грецька газети та деякі інші видаються за державно фінансово підтримки. Чим же ромі провинилися перед державою?

Євгенія Навроцька

ЗМІ формують негативну суспільну думку, негативний стереотип, міф, який вбивається в голову пересічного громадянина

Відкритий лист до губернатора

Пгутердо ліл ко губернаторо

**Губернатору Черкаської обл.
Сергію Борисовичу Тулупу,
бульвар Т.Г.Шевченка, 185,
м. Черкаси.
Громадська організація
„Аме-Рома“,
вул. М.Залізняка, 5,
м. Золотоноша.**

Шановний Сергію Борисовичу!

Громадська організація "Аме-Рома" звертається до Вас про захист і допомогу. А суть справи така: з давніх часів у Золотоноші проживають близько 2000 циган. За всі роки, скільки ми пам'ятаємо, представниками ромів не скоїли жодного тяжкого злочину, навіть дрібних злочинів не зафіксовано. Ще при радянській владі чоловіки працювали на державних роботах, тримали підсобні господарства. Дехто, сплачуючи патент, виготовляли картини під вишивку і в вихідні дні розвозили по ринках України, заробляючи собі на хліб та сплачуючи податки. Після розпаду радянської влади життя змінилось в найгірший бік. Заводи та фабрики зупинилися, роботи не стало. Картини людям стали непотрібні. Тож більшість ромів пішли на ринки торгувати і майже всі торгують й досі. Скуповують товар на оптових ринках і фірмах та продають потім у роздріб. Торгують від шкарпеток до верхнього одягу. Той, хто не здатний торгувати на ринку, їздить по селах і звалищах, скуповуючи металобрухт: де стару

пральну машину, де непридатний холодильник, де якусь трубу чи залізку. Якщо заробить за день 20 — 30 грн. — радіє від щастя. Декому пощастило влаштуватися на птахофабрику.

Наша громадська організація веде роз'яснювальну роботу, щоб ромі вірили в Бога, щоб ходили до церкви, щоб жили в мирі й злагоді з місцевим населенням, щоб не вказували на кримінальні справи, поважали закон, владу і Бога.

Близько 10 років тому біля торговельного центру розбудували старий ринок. Люди вносили свої кошти і їм встановлювали будівлю для торгівлі. На жаль, дирекція ринку ромів не допустила, щоб вони викупили будівлю для торгівлі на ринку. Ромі вимушені були піти з ринку та розташувати свої місця для торгівлі біля ринку на глухій вулиці Обухова, на алеї, де майже ніхто не ходить. Біля ромів прилаштувалися інші продавці, кому не вистачило місця на сучасному ринку. Дирекція ринку була не проти такого розміщення, регулярно отримувала кошти за місце торгівлі, за тією ж ціною, що і на ринку. У кожного торговця є дозвіл на торгівлю, оплачені по-

датки. Майже 200 торгових місць "примостилося" позаду Золотоніського ринку. Майже 100 місць — то ромі, а всі інші — представники інших національностей.

В останні часи дедалі більше трапляється бездушних випадків, щоб розгнати цей, так названий, "Ромський базар". Нещодавно принесли і вручили кожному торговцю "папірці" (додаток 1) з попередженням, що торгівля забороняється.

Шановний Сергію Борисовичу, це ж КРАХ! Якщо наш ринок закрийте, то що ж нам робити, як нам годувати своїх дітей, онуків, старих батьків, за які кошти лікувати хворих. У місті роботи немає. Це прямий шлях до криміналу. Нашим дітям посилюйте прохоти милостиню з простягнутою рукою. Ми Вас дуже просимо захистити нас і наш ринок, узаконити його хоча би на найближчі роки.

**Володимир Бамбула,
голова громадської
організації ромів
м. Золотоноша,
письменник, координатор
Європейського центру
із захисту прав ромів**

Додаток 1

До відома суб'єктів господарювання!

Виконавчий комітет Золотоніської міської ради попереджає Вас, що торгівля, яку ви здійснюєте по вул. Обухова, незаконна, стихійна, оскільки земля, на якій Ви здійснюєте дану діяльність, не відведена під комерційне використання. Згідно з чинним законодавством, стихійна торгівля заборонена та накладаються штрафні санкції на суб'єктів, які її здійснюють.

Робоча група із врегулювання стихійної торгівлі в місті

Головним завданням органів місцевого самоврядування, як відомо, є створення нових робочих місць, покращення надходження коштів до місцевого бюджету. Адже з цих відрахувань і фінансується робота установ охорони здоров'я, освітніх закладів, органів правопорядку.

І було дуже дивно для нас, коли отримали відкритий лист, надісланий головою правозахисного центру м. Золотоноша В.М.Бамбулою, де йдеться про отримання "папірців" (інакше їх назвати не можна) про заборону торгівлі, підписаний робочою групою із врегулювання стихійної торгівлі в місті.

Ми розуміємо, що торгівля має проводитись відповідно до чинного законодавства. Але чому вона має проводитись методом позбавлення легального працевлаштування? І не тільки ромів.

Редакція газети приєднується до прохання голови громадської організації "Аме-Рома" розібратися по суті з даного питання і не сприяти у виникненні конфліктної ситуації у місті.

Флюорографія обов'язкова!

Флюорографія мусай!

Саме цим твердженням і керувалися медики нашого міста – сімейний лікар Ужгородської поліклініки № 2 Ганна Рошко, завідувача першим терапевтичним відділенням Ужгородської міської поліклініки Маріанна Шпонтак, завідувач обласною флюорографічною станцією лікар-рентгенолог Григорій Медвідь та місцевий бізнесмен, власник мережі торгових центрів "Зіна – 0-24" Микола Жолтані. Завдяки їхнім зусиллям, при безпосередньому керівництві головного лікаря Ужгородської міської поліклініки Віри Василівни Качанової, разом з епідеміологами міської СЕЗ (завідувача епідеміологічним відділом Людмила Володимирівна Пономарьова), у мікрорайоні "Радванка" м. Ужгороді розпочалося місячне обстеження ромів.

На Радванку приїхав спеціальний флюорографічний автобус, обладнаний якісною цифровою апаратурою.

У даному мікрорайоні компактного поселення ромів проживають близько 3 тисяч осіб. До речі, обстеження підлягають не тільки ті, хто має постійну прописку, а всі, хто тут реально проживає, та навіть ті, хто тільки нещодавно переїхав сюди з навколишніх сіл. Адаже більшість цих людей не підлягають плановому обстеженню, тому що не мають постійного місця роботи, де працівники обов'язково направляються на обстеження, і ці обстеження проводяться регулярно і планово.

Ось про що розповів рентгенолаборант цього флюорографічного автобуса Володимир Гнатюк Гачкайло.

Фрмна автобуси. Один з них обслуговує область, а інший – Ужгород та Ужгородський район. Зазвичай, у нас є свій жорсткий графік, в якому на щільний рік розписана географія точок обстеження. Під час призову на військову службу ми дислокуємося на території обласного військкомату. Флюорографію проходили всі молоді люди, призовники.

Перед цим ми обстежували робітників швейної фабрики "Парада". Після Радванки поїдемо в Миняй на обстеження працівників підприємства "Джейбіл". Пізніше за графіком у нас завод "Ядзак" та взуттєва фабрика.

Крім цього, ми за планом обстежуємо інші групи та категорії працюючого населення.

ромське населення перебуває під постійним наглядом усіх медичних фтизіатричних служб. Так, нещодавно один із автобусів кілька тижнів перебував на Берегіщині, де проводилося флюорографічне обстеження мешканців місцевих ромських таборів. Після Радванки він поїде в Іршавський район – у таборі сіл Собатини, Білки та інші. Скажемо так, у Закарпатті, як і у всій Україні в цілому, дуже високий епідеміологічний рівень захворюваності на туберкульоз, і це викликає занепокоєння як фахівців лікувальної галузі, так і санітарно-епідеміологічної служби.

За п'ять місяців 2010 р зростає питома вага деструктивного туберкульозу в загальній кількості

органів дихання і склала 52,6 % (10) проти 35,3 % (6) за аналогічний період минулого року. Це свідчить про пізню діагностику туберкульозу.

Проведено аналіз причин захворюваності на деструктивну форму туберкульозу серед населення міста Ужгорода. Найчастіше причиною захворювання на дану форму є несвочасне проходження населенням ФГ-оглядів, пізні звернення за медичною допомогою, недотримання контактними особами режиму хіміопрофілактики (переривання курсу лікування).

Хвилює ситуація, яка склалася в місті з захворюванням на туберкульоз, серед осіб, які контактують з хворими. За 5 місяців цього року зареєстровано 2 випад-

ки активного туберкульозу серед контактних осіб.

Дана ситуація вимагає жорсткого контролю за організацією епідемічних заходів у осередках туберкульозної інфекції, чаючи повний обсяг цих та рентгенологічних жень контактних осіб, прння заходів заключної та ной дезінфекції в осередку туберкульозу, епідобстеження патронаж осередків ці, згідно з планом оздодня.

диков хвилює той факт, що ки деструктивної форми кульозу останнім часом поали. Про це ми довідалися рданні надзвичайної епидеічної комісії, яке відбулося вня в Ужгороді. ти обнародували такі дані орографічний автобус уже ерше обстежує ромів Ради, проте, зазвичай, це залося в холодну пору – восени. І тільки завдяки акому переконливому про спонсора цієї акції Микооплтані та збігу інтересів усіх туберкульозних служб, цей ус був виділений влітку.

новні ромі! Наполегливо тьмо вас використати ці

вільність і перевирити стан своіго здоров'я щодо захворюваності дихальної системи. Адаже рання діагностика – це запорука успішного лікування. Використайте цей шанс! Автобус працюватиме кілька тижнів, за цей час можна встигнути це зробити.

Хочемо зазначити ще й таке. До цієї роботи активно долучилися і наша ромська організація "Романі Черхень", ми створили ініціативну групу. Члени групи на волонтерських засадах здійснюватимуть подвірні обходи, аби нагадати мешканцям мікрорайону "Радванка" про приїзд автобуса, і активно запрошуватимуть їх для обстеження.

Мирослав Горват, голова Закарпатського молодіжного об'єднання "Романі Черхень"

Журналісти у мікрорайоні «Радванка».

Угорська програма соціальної інтеграції дітей

Будапешт. Європейська комісія організувала огляд на тему "Сприяння соціальної інтеграції дітей ромів у несприятливому середовищі".

У центрі уваги цього огляду була експериментальна угорська Національна стратегія щодо знедолених дітей. Програму було прийнято восени 2006 року, вона розрахована на період від 2007 до 2032 року.

Спрямована ця програма, втілювати яку розпочали в мікрорайоні Szicsény, на комплексне втручання в життя родин в інтересах дітей, які перебувають у бідності та соціальної ізоляції. Район Szicsény знаходиться у північно-східній частині Угорщини і характеризується високим рівнем безробіття та високою чисельністю ромів. У цей район входить 13 населених пунктів, його населення – 20 тисяч осіб, з яких 4 тисячі дітей у віці до 18 років. Значна більшість цих дітей – ромі.

Пілотна програма, розпочата в районі Szicsény, базується на основних положеннях Національної стратегії, в розробленні якої взяла участь Угорська Академія наук.

<http://www.amnesty-eu.org>

Росії потрібен підручник циганської мови!

Ла русіяке тробуй абетка романя чібаса!

Ця інформація, опублікована в Інтернеті, зацікавила нас. Тим більше, що проблема ромських підручників в Україні є дуже гострою. Проте в Росії (Карелії) вже справа зрушилася з місця: пишуться листи в Міністерство освіти, вносяться відповідні пропозиції для розгляду уряду. А у нас? Віз, як то кажуть, і нині там... Чи всіх нас влаштовує той факт, що наші діти часто не знають рідної мови і що ромська мова поступово зникає?

Нещодавно була отримана відповідь із Міністерства освіти Карелії на лист Карельського відділення "Молодіжної правозахисної групи", в якому містилася пропозиція ввести в шкільну програму вивчення циганської мови як другої іноземної. Міністерство освіти Карелії, розглянувши нашу пропозицію про введення у шкільну програму загальноосвітніх за-

ладів республіки вивчення циганської мови як другої іноземної, повідомило таке.

"Для нормативного забезпечення викладання циганської мови в системі освіти необхідна наявність підручників і навчально-методичних матеріалів, допущених Міністерством освіти і науки Російської Федерації до використання в освітньому процесі в загальноосвітніх закладах. Наразі підручників і навчально-методич-

них матеріалів з циганської мови в даному переліку не має".

Таке ж звернення було надіслано нами і в Міністерство освіти і науки Російської Федерації, але відповіді ми поки не отримали. Вважаємо, що циганська діаспора, циганські вчителі, вчені, які вивчають циганську мову, мають занепокоїтися проблемою відсутності підручника циганської мови і негайно приступити до його написання, а потім до включення його в перелік підручників, допущених Міністерством освіти. Таким чином з'являться переконливі для чиновників підстави ввести в загальноосвітній курс циганську мову як другу іноземну, а також це відкріє всім бажаючим можливість вивчати циганську мову самостійно.

"Молодіжна правозахисна група", Карельське відділення

Робота і віддушину Жужуни Дудучави

Андре буті сі лачо їлеско лачіпе Жужуна Дудучава

з Жужуною Дудучавою наші читачі знайомі давно: ми кілька разів писали про цю милу, чарівну, розумну жінку. Під час кожної зустрічі ми відкриваємо дедалі нові грані її характеру, знайомимося з планами, які вона виношує. А їх завжди багато. Адже Жужуна Дудучава – безмінний лідер Одеського обласного товариства ромської культури "Романі Зборо" ("Ромське зібрання").

Отже, шановні читачі, наша сьогоднішня розповідь саме про цю неординарну жінку. Наша нова зустріч з Жужуною Дудучавою відбулася під час роботи Міжнародного практикуму, який був організований в Одесі Британською Радою та Радою Європи, і темою якого було висвітлення проблем національних меншин в Україні. Про цю подію ми розповідали в минулому номері нашої газети.

Артисти «Театру Обаурова».

Якраз Жужуна і є яскравим представником полетничного складу нашої держави. Її мати Назлі – кримська ромка, яка походила з роду музикантів і артистів Менляріпових. Вона мала унікальний голос, співала в ансамблі і, можливо, саме її артистична зовнішність врятувала її під час війни. Батько Жужуни, Артур Давидович, грузин за національністю, був дуже імпазантичним чоловіком, атлетичної статури. Він активно займався спортом, був першим президентом Федерації греко-римської боротьби Одеської області. Бабуся Жужуни – Фатіма та її рідний брат Сулейман Менляріпови були ведучими солістами відомого на півдні "Театру Обаурова". Їхній сценічний псевдонім – Фатіма і Сулейман

Османови. Вони гастролювали усюю країною. Жужуна успадкувала кращі риси своїх предків – до речі, як і дві її сестри – Нана та Фатіма. Усі троє мають вищу освіту, усі – красуні, розвинули свої артистичні здібності. Дружна родина працює в культурно-дозвільному центрі "Сакартвело".

Жужуна за складом характеру – невірлива оптимістка. Вона є лауреатом численних конкурсів. Один лише перелік звань говорить про масштабність її таланту, його оригінальність та своєрідність: звання "Красою мами "Одеси-мами", "Мадам Одеса-2003", "Мадам-шарм", "Мадам-Цептор", приз "Найдушевніший голос Одеси".

Навколо Жужуни Дудучави завжди люди, яких вона намагася допомогти.

Ось один найхарактерніший епізод. Всі ми пам'ятаємо про події в селі Петрівка Одеської області, які сталися у вересні 2002 року, коли на етнічному ґрунті між молоддю виникла бійка, що закінчилася смертю одного з учасників. У всьому, як завжди, звинуватили ромів, і мешканці цього села, підбурювані деякими "крутими" особами, розбили й розграбували 12 ромських будинків. Скільки судових інстанцій пройшла голова ромської організації "Романі Зборо" перед тим, як подати документи до Європейського суду в Страсбурзі! І таки домоглася відправлення документів в цю авторитетну міжнародну судову інстанцію. А це не два папірці, а десятки свідчень, фотознімків, рішень попередніх судів з цього питання тощо.

У нашій організації близько 2 тисяч ромів, – розповідає Жужуна Дудучава. – Займаємося правовою, культурно-просвітницькою роботою, розв'язуємо соціальні, житлові проблеми, питання охорони здоров'я. Останнім часом беремо участь у проєкті так званих ромських медіаторів. Цей проєкт здійснюється ромським жіночим фондом "Чиркли", який очолює Юлія Кондур. У першу чергу, він спрямований на вирішення проблем охорони здоров'я ромських жінок.

Аналогічний проєкт був успішно реалізований у Румунії, і недавно наші активісти, які стали медіаторами, Наталія Варакута, Зола Кондур, Людмила Карафетова та інші відвідали цю країну в рамках обміну досвідом.

Жужуна Дудучава є членом правління Конгресу ромів України, а ще вона входить до Ради національностей, яка працює в Одеській обласній державній адміністрації.

– Мені дуже цікаво, – каже Жужуна. – На засіданнях Ради лідери національно-культурних товариств діляться досвідом роботи, планують спільні акції. На-

Жужуна і Нана з доньками.

приклад, грецьке товариство запросило наш ромсько-грузинський колектив – ансамбль "Бахталє Рома" ("Щасливі роми") – у Грецію на фестиваль, де ми представлятимемо багатоетнічну Одещину, а значить, і Україну в цілому.

Крім усього, Жужуна є одною з власниць ресторану "Сакартвело", вона справжня хазяйка в ньому.

– Це – мій другий дім, моя фортеця, моя опора, – сміється Жужуна. – Цей ресторан – це і пам'ять про мого батька, тому що він його сам проєктував, будував, оформляв інтер'єр. У ароматах, добірї вин, кухні, інтер'єрі нашого закладу зберігається дух Грузії, як і хотів мій батько.

Все, що ми робимо в цьому ресторані, ми робимо з величезною любов'ю. Тут я співаю грузинські пісні, а ще, звичайно, ромські й російські романси, адже розділити ці три культури неможливо.

– Що ви хотіли би побажати ромам України? – запитала у цієї унікальної жінки в кінці нашої зустрічі.

І Жужуна Дудучава відповіла: – Усім нам я бажаю єдності, здоров'я, а ще збереження честі й гідності. Хай Бог дасть моему народові сили, аби всі його прекрасні мрії здійснилися.

Євгенія Навроцька

"Ромські жінки в рамках десятиріччя"

На таку тему в Белграді проведено регіональну конференцію, організовану товариством CARE international. Тут йшлося про розширення можливостей міжнародного співтовариства, а також засобів масової інформації щодо зміни стереотипного зображення ромських жінок в європейських ЗМІ.

На конференції був показаний документальний фільм "Я – ромка", завданням якого було у відеорозповідях про конкретних жінок створити позитивний образ ромки і тим самим спробувати змінити поширені стереотипи.

Фільм "Я – ромка" – один із серії документальних кінострічок

відеокомпанії, яку шість місяців тому започаткував Romedia-fond – медіа-центр європейських неурядових ромських організацій.

Свій документальний кіноматеріал Romedia-fond щомісяця показує в більшості європейських країн. Теми цих фільмів різноманітні. Ми показуємо новини, розповідаємо світові громадськості про спалахи насильства щодо ромів в Італії, про біженців з території всієї колишньої Югославії, інформуємо відеоглядачів про ефективні ініціативи ромських неурядових організацій в Туреччині, Ізраїлі, Чехії та Албанії, знайомимо з активістами ромських громад з усієї Європи, – сказала на конференції директор відеокомпанії пані Каталін Баршоні. – Нашою чіткою орієнтацією є візуально позитивна розповідь про те, хто є ромки. Ми вітаємо зусилля міжнародного співтовариства, спрямовані на зміну стереотипного зображення ромсь-

ких жінок у засобах масової інформації у всій Європі.

Ми часто працювали у важких умовах, проте знімали відеоматеріали з метою емоційного впливу на громадськість. Так, ми розповіли про швейну фабрику у місті Підгориці, де працюють ромки, про віддалені навіть від райцентрів школи Сербії, про хорватських біженців, які живуть поза своїми домиками на морозі і в снігу, про лікарняні палати в Будапешті і таке інше.

Висока якість аудіовізуальної оповіді дозволяє емоційно впливати на міжнародне суспільство, на зміну думки щодо ромів, зокрема ромських жінок. У свою чергу, активні ромки, які беруть участь у ромському громадському русі, завдяки цим відеоматеріалам, стають обізнаними та інформованими, що дає можливість підвищити їхнє прагнення до соціальних змін".

<http://mundiromani.com>

Трудівник Долока

Бутярніко Долока

З цією приємною людиною я познайомилася під час підготовки матеріалів до програми "Романо джівіпен", коли була на Одещині.

Микола Григорович Долоков скромно підійшов до мене, коли готувався сюжет передачі про його сина Миколу. Ми розговорилися. Мене завжди дуже цікавлять розмови зі старими людьми, які є носіями історії. Як правило, біографія цих людей містить всі основні події минулого країни, як-от робота в радянських колгоспах, страхіття Другої світової війни, тяжкий період післявоєнної відбудови та інші. Колапс колишньої системи вплинув на долі цих людей найбільніше.

Микола Григорович Долоков.

З покоління в покоління рід Долокових займався ковальською справою. Батько Миколи Григоровича та його дід були справжніми сільськими ковальми. Народився герой нашої оповіді в 1936 році в селі Очеретні Кривозерського району Миколаївської області. Пізніше родина переехала в село Олгополь, що на Вінничині, де проживала родина матері Ірини Іванівни. Батько за документами "писався" українцем, це врятувало йому життя в роки війни, хоча всі в селі зна-

ли, що він ром. Коли почалася війна, Миколці було лише 5 років. У 1942 році їхнє село було окуповане нацистськими загарбниками. Пам'ять семирічного Миколи зберегла картину розстрілу десяти єврейських родин, які мешкали в селі. Це сталося влітку. Хлопець сидів на вишні, яка росла біля криниці. Раптом він почув шум моторів і побачив військові машини, які зупинилися неподалік. З машин висадили жнок, дітей, чоловіків і примусили їх бігти до яру. А там на них чекала вже інша група

фашистів, яка ставила їх на край урвища і відразу розстрілювала. Хлопчик боявся повернутися, щоб не видати своєї присутності. Тільки коли машини поїхали з цього місця, він зліз з дерева, побіг додому і в розпачі розповів усе батькам. До речі, батько мого чоловіка Тадеуш Антонович, який в роки війни жив у селі Зньків Вінницької області, спостерігав у дитинстві подібну картину. Отже, це була не рідкість на території України. Після закінчення війни Микола пішов до школи, але закінчив

тільки перший клас, бо був переростком, і батько забрав його працювати в кузню. Там він вивчився ковальському ремеслу, а з 15 років став працювати самостійно в колгоспних кузнях – спочатку в селі Самжейка, а потім у Кремидово під Одесою. Ремонтували плуги, грабарки, виготовляли деталі для тракторів, викували підкови для коней. Ця робота хлопцю подобалася, він почувався дуже впевнено і завжди називав себе сільським ковалем.

1 листопада 1955 року Микола Григорович був призваний на військову службу, яку проходив у м. Горькому. Там також працював ковалем, тільки не в кузні, а в ковальському цеху на військовому заводі. І тут дуже згодилася його майстерність, уміння, досвід. Демобілізувався через два роки. Повернувся додому, оженився і продовжував працювати ковалем у різних колгоспах.

Ковальський стаж Миколи Григоровича Долокова складає понад 30 років.

На жаль, ці десятиріччя нелегкої праці не були зафіксовані у його трудовій книжці, оскільки колгоспна система намагалася закріпити людину у своєму господарстві і не видавала книжку на руки. А тепер, після численних реорганізацій, як адміністративних, так і господарських, знайти документи, які підтвер-

жують трудовий стаж людини, майже неможливо. Тому Микола Григорович отримує мінімальну соціальну пенсію. Це соромно і боляче, тому що людина все своє життя працювала. Він з дружиною виховав чотирьох дітей – Людмилу, Аліка, Миколу і Василя. Всі вони вже мають свої сім'ї, радують батьків очуками.

До речі, цікава історія походження прізвища Миколи Григоровича.

До армії його прізвище було Долока. А за військовими документами він став ... Долоковим, оскільки служив у російському місті, де українське прізвище Долока було зрусифіковане. Що мене вразило в домі Долокових, так це масивна старовинна ікона, яку розмістили, за православними звичаями, у кухні. Це – ікона Почаївської Божої Матері, яка свого часу "кочувала" півднем України разом із ромським табором. Ця дерев'яна ікона датується початком ХХ століття. Вона належала ще бабусі дружини Миколи Григоровича – Ксенії Вурсо і відтоді дбайливо зберігається в сім'ї Долокових.

Долокови живуть у передмісті Одеси великою, дружною, працелюбною родиною. Тут зібралася чотири покоління, які люблять і поважають свого дідуса – старійшину роду. І його є за що поважати. Дай Боже вам здоров'я, шановний трудівник Долока!

Єва Сопет

Отака вона, Матрона Іванівна...

Касаві сі е Матрона Іванівна...

Кажуть, перше враження помилкове. Та за два роки, які я знаю цю привітну, хлібосольну жінку, в котрій є щось від моєї мами дуже тепле, не змінилося.

Звуть її Матрона Іванівна Кириченко і саме про неї мені хочеться вам розповісти.

Народилася вона 17 лютого 1920 року в м. Лозова на Харківщині.

До війни батько та брати, а згодом і Матрона Іванівна працювали в ромському колгоспі імені Димитрова в цьому ж місті.

Як і всі ромські сім'ї, сім'я Івана Остапенка була дуже обдарованою. Батько грав на скрипку, старший син Василь на гітарі, молодші Петро та Андрій на баяні та акордеоні, а донька веселила всіх танцями та співом.

Коли Матроні виповнилося вісімнадцять років, батьки, підбравши їй нареченого, видали без її згоди заміж. Їх обранець був на п'ятнадцять років старший за дівчину та мав від першого шлюбу двох дітей п'яти та восьми років, а також і вхору матір.

На щастя, Іван Кириченко виявився порядною людиною, хорощим хазяїном та дуже любив свою дружину, тому ніколи не виникало розчарування та образи на рішення батьків. Незважаючи на тягар, який завалився на молодшу дівчину, вони жили легко і щасливо.

Йшов 1941 рік. Народився первісток Микола, принісши в дім радість. А через два місяці почалася війна. Чоловіка, як і більшість ромів, забрали в армію, а Мат-

рона Іванівна, маючи семикласну освіту, продовжувала працювати в циганському колгоспі, в магазині, та вправлялася з господарством й з дітьми.

Коли німці підійшли зовсім близько, батьки та найближчі родичі, їжаючи, переїхали на батьківщину – Чернігівщину, подалі від війни. Проте сталося так, що в 1942 році фашисти вже хазяїнували і тут. Зігнавши ромів з усх таборів з навколишньої округи в район Кордовка міста Чернігова та в село Березне (нині Менського району) Чернігівської області, окупанти розстріляли їх. Тут полягли і немовлята, і немці, а також всі рідні та близькі Матрони Іванівни – сім'ї Остапенків та Козимиренків.

До цього часу ровесники тих жаклихих подій розповідають про них людям, дітям.

1943 року чоловік Матрони Іванівни Кириченко був поранений і комсований. Повернувся з війни, мавши нагороду.

Як і всі ромам, сім'ї випало на долю багато тягот. Однак вижили і, можливо, тому, що завжди допомагала взаємоповага та розуміння між подружжям. Разом робили все, щоб у домі був достаток, а діти росли здорові та щасливі.

Та, як кажуть, разом із щастям ходить і нещастя.

Раптово захворів чоловік, воєнний поранення теж додали нестерпного болю та мук. Щоб викувати чоловіка, Матрона Іванівна змушена була витратити всі збереження, як по копійці відкадали з ним для дітей, а згодом і

У центрі Матрона Іванівна Кириченко, справа – дочка Галина Іванівна, зліва – Любов Архипівна Кудченко та син Іван Іванович.

продати дім. Та, на жаль, лікування не допомогло. В 1955 році чоловік помер.

У тридцять п'ять років вона залишилася одна з п'ятьма малими дітьми і без даху над головою. Старшому Миколі було чотирнадцять, меншому Сашкові всього два роки.

Цей період життя для нашої сім'ї був найтяжчим – згадує зі звороженими очима найстарший син Матрони Іванівни сивочолий відставний підполковник Микола Іванович. – Практично єдина рідня, дядько Микола, після смерті батька розпорядився видати дітей до дитячого будинку. Проте мати на це не погодилася, заваливши великий тягар на свої жіночі плечі.

Ми були різного віку – я, Рая, Галина, Іван, Олександр,

але дуже дружні і з розподіленними обов'язками. Як найстарший у свої чотирнадцять пішов працювати, щоб допомогти матері. Згодом удвох зі своїм товаришем, білорусом (тоді ми жили в місті Гомелі) Колею Гнідиним збудували зі шлаку маленьку однокімнатну хатинку для своїх рідних. Рая варила всім їсти, менші наглядали одне за одним, а мати, як могла, заробляла, щоб прогодувати всіх нас. Як тяжко їй не доводилося одній, але вона нас виростила, правильно виховала та дала всім хорошу освіту. За це, їй потрібно ставити пам'ятник.

Нині Матрона Іванівна проживає в місті Бровари, що на Київщині, з сім'єю наймолодшого сина Олександра. Сімнадцятого лютого їй виповнилося дев'яно-

сто років. На превеликий жаль, вона дуже хворіє. Але, як і все своє життя, продовжує цікавитися справами своїх дітей, знає всі їхні проблеми, з нетерпінням чекає віражного та вечірнього їхнього звіту по мобільному. А це – завжди кваліфікація приготувати їй та пригостити всіх смачними духмяними пирогами...

А для душі захоплюється читанням, особливо літературою з народної медицини.

Отака вона – Матрона Іванівна Кириченко.

До великого поклону, від всіх

ваших дітей, з великою повагою

привітаюся і я.

Марія Іванова,
голова Чернігівського
міського національно-
культурного товариства
циган „Неве Рома“

Світ очима російських ромів

Лума якгенца русияке рома

Афоризми воєнного та післявоєнного часу

У фольклорному зібранні Інги Андронкової є чимало висловлювань про Другу світову війну. Завдяки цим записам ми знаємо, як сприймали російські роми найтрагічніший період у своїй історії. Фюрер Третього рейху залишив по собі найчорнішу пам'ять. "Антихриста чекали — він не прийшов, Гітлера не чекали — він з'явився". Ромською мовою це звучить так: "Антихристос ужакирдам — ёв на авья, Гитлирос на ужакирдам — ёв авья".

Одна жінка спересердя вигукнула: "Пир романо закону т умарэс нашты, нэ мэ бы Гитлерос самолично умаравас". Тобто — "За ромськими законами вбивати не можна, та я би Гітлера сама вбила".

Це не були просто слова. Недарма була записана приказка: "Ромки на війну не ходили, а в партизанки пішли". (Романи чая пэ марды на гэнэ, а дэ партизани гэнэ). В істинності цієї фрази ми не сумніваємося — автори рубрики знайомі реальні долі ромок, які влилися в лави народних месників.

Більшість записів Андронкової нагадують афоризми та серед них є такі, що нав'яні конкретними подіями. До останніх, безсумнівно, належить фраза про дівчину, яка зуміла захистити свою честь від фашиста-гвалтівника:

"Отдандырда ромнари нах Фрицоскэ — хоч ла умардэ, да честь зракхья".

(Відкусила циганочка ніс Фрицу — хоч її вбили, та честь зберегла).

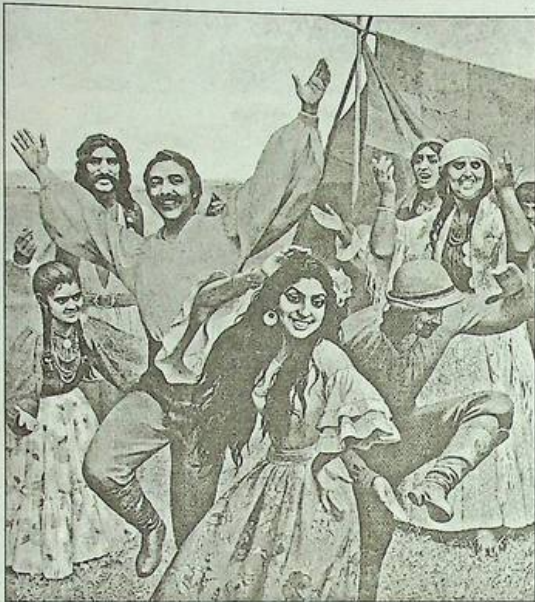
Звірства фашистів сповнювали серця людей глибоким болем. Нерідко людина приходила з фронту і дізнавалася, що її родина загинула. Саме таку трагедію засвідчує приказка:

"Прийшов солдат у відпустку — а від його табору і попелу не залишилося".

(Явья халадо пэ побывка — а лэскирэ таборостыр і золи на ятягэ.)

У воєнний час з'явився й інший вислів:

"Як би німці не лютували — не на їхньому боці сила!" (Сыр на лютынэна бичибитка — да на пэ лэнгири страна зор). Саме в ті роки ромський хлопчик міг з гордістю сказати:

"Дад пэ фронтю, палу партизаню". (Батько на фронті, дід у партизанах). Я вже не раз писав, що багатьох ромів заборили на початку війни в армію за мобілізацією. Про долю цих людей зберігся такий афоризм: "Хоч був мимоволі солдат, а німцям Росію не зрадив". (Хоть ісыс пере неволя халадо, а бичибитконанге Росію на бикиндя). Про мавсовість призову в армію говорить тужлива повоєнна фраза: "Тэрэн женихэн поумардэ, так і сыва дэ счэто гэнэ". (Молодих наречених повбивали — так і сиві в рахунок пішли). Ці слова краще за будь-яку статистику свідчать про масштаби втрат у кочових родинах.

Туга за домом і за дружиною, яку відчували фронтовики, вилилася у такий афоризм: "Пэ марды шэл молы ваш ромнякэ зрипирэса; коли умарна — і то на забистрэса". (На війні сто разів про дружину згадаеш; коли вб'ють — і то не забудеш).

Роми у ті роки найвище ставили партизанські заслуги. І не в останню чергу тому, що людина сама вирішувала, підставляти свої груди під кулі чи ні. Інга Андронкова не одного разу спостерігала в ромських будинках сцени, які були відгомном минулої війни. Іноді чоловіки починали сваритися, і той, хто хотів сильніше дорікнути, говорив: "Ту пере неволя халадэса

ятян, а мэ пере вольно воля партизаниндем". Тобто — "Ти мимоволі солдатом став, а я з вільної волі партизанів".

Скільки достоїнства у прислів'ях:

"Що партизани, то й роми". (Со партизаны, дова и рома). "Партизан переховували — самі партизанами стали". (Партизанэн скриндэ курорэ партизанэнца ячнэ).

"Партизани і роми заодно разом". (Партизаны и рома кхэтэнэ пал ехх).

Як відомо, у ромському середовищі не знайшлося ні полицав, ані власовців, хоча багато циган мали слов'янську зовнішність і без проблем могли піти на службу до окупантів. Інга Андронкова пише, що у воєнний час народилася горда фраза: "Жоден з ромів зрадником не був". (Ни ехх ромэн — дыр предателёса на сьс).

Що тут додати? Влучне спостереження...

Після війни народ відчув свою силу. "Воропв били — ще раз відіб'ємося", — говорили роми. (Врагэн мардыам, изнов отмарасапэ).

"Гітлер здох, а ми живі!" (Гытлеро мулья, а ямэ джидэ).

Ну і, нарешті, наведу ромське прислів'я про фронтове братерство: "Со гадже, то і рома рат пал ехх прочу-вэнас". (Як й інші нації, роми разом кров проливали).

Ніколай Бессонов

РОМСЬКА ІСТОРІЯ

Пам'ятні дати

Серіє дівесенгю

Ромський народ, як відомо, має свою гідну історію, яка починається з незалежних часів. Як зазначав знайомий історик українського походження **Омелян Прицак**, історія народу починається тоді, коли про нього є письмові повідомлення, тобто фіксація в літописах та інших стародавніх творах.

На жаль, час не доніс до нас жодного документального дослідження, написаного самими ромами, хоча ми впевнені, що такі були. Але згадки про ромів збереглися в творах багатьох давніх авторів.

Однак ці згадки не розкривають дійсну історію народу, в повному розумінні цього слова, тому що літописці не ставили собі за мету відобразити історію прибульців, їх завданням було зафіксувати та прославити діяльність власних правителів.

Першими джерелами, в яких йдеться про ромів, є документи, написані давньооперською і давньоарабською мовами. А ви можете назвати сучасних європейських істориків, які володіють цими мовами і беруть інформацію з цих унікальних документів?

Так, перше згадування про переселення великої групи ромів з Індії у Персію належить до часів правління шаха Баграма Гура (420–438 рр. н.е.). Однак уперше ці події були зафіксовані в 950 році істориком Гамсою. Повторну згадку про них знаходимо вже в іранському національному епосі у поемі Фірдоусі "Шах-наме" ("Книга царів") в 994

р. — в першій редакції, а в 1010 р. — у другій.

Отже, наразі розпочинаємо публікацію хронологічного переліку пам'ятних дат ромської історії.

Ромська історія

420–438 рр. н.е. Правління у Персії шаха Баграма Гура, який переселяє велику групу музикантів та танцюристів з Індії (народності, відомої під назвою зотти у перських джерелах і лурі (нурі) — арабською мовою).

950 р. Перша згадка про переселення зоттів до Персії.

820–834 рр. Існування держави Хаумат — Аль-Зотт на березі річки Тигр.

855 р. Перський літописець Табарі вказує на велику кількість полонених зоттів, захоплених у результаті нападу Візантії на Сирію.

1000 р. Частина ромських кочових племен досягає кордонів Візантійської імперії (сучасна Туреччина).

1000–1026 рр. Північно-західні райони Індії (сучасні провінції Синдх та Пенджаб) зазнають численних нападів турецько-перської армії на чолі з правителем Махмудом. Захоплено понад півмільйона полонених рабів-зоттів.

1200 р. Прийняття першого дискримінаційного закону щодо ромів у Візантійській імперії, який забороняв виступи артистів та покази драматизованих ведмедів у громадських місцях.

За книгою С.Навроцької "Історія та культура ромів", Ужгород, 2007

(Продовження в наступному номері.)

РОМ-ПРЕС

Роми стажуються у Посольстві США

Болгарія. Представники ромської громади цієї країни завершили двомісячне стажування у Посольстві США в Софії. Двох молодих ромських лідерів підтримували Інститут відкритого суспільства, НДІ та болгарський парламент.

Стажери обмінювалися з представниками посольства та парламенту своїми дум-

ками з приводу ромських питань — інтеграції у суспільство, майбутнього цього народу.

Посол США **Джеймс Уорлік** обіцяв допомогти "всіма можливими способами", щоб молоді, освічені та кваліфіковані роми отримували рівне політичне та професійне представництво на всіх рівнях влади та суспільства.

<http://bulgaria.usembassy.gov>

Поради від Ради

Традиційне класичне Рада
з 15 по 30 червня

Овен — на вас чекають цікаві зустрічі та нові знайомства. Все, що ви задумали, здійсниться дуже вдало. Сприятливий час для фінансових операцій. 25 червня будьте обережні за кермом. Для покращення давніх стосунків знадобиться трошки фантазії та уваги. Слабке місце — печінка.

Телець — можливі великі фінансові витрати, але зарібок буде стабільним. Обережність з електричними приладами не завадить. Прибирання або ремонт вашої оселі трохи розважить. Гости та родина вам будуть вдячні. Для улагодження сімейних стосунків найкраще годиться 18 червня. Бажано перевірити нирки!

Близнята — здійсняться деякі ваші мрії, але негативні емоції можуть викликати дрібниці. Заздрість та плітки тільки підтверджують вашу успішність. Коротка подорож виявиться важкою фізично, але приємною. Пристрасть, кохання зроблять життя позитивнішим. Шлунок потребує уваги.

Рак — вам може надіти несподівана звістка. Зміна обстановки буде дуже приємна, якщо докладете зусилля. Конфлікти не бажані, бо в цей час можуть призвести до катастрофи. Розмови про гроші або ревнощі надто псують нерви. Органи дихання раджу поберігти. Вдалий день для налагодження стосунків 22 червня.

Лев — оптимізм вас врятує від стресу. Борги у цей час краще позбутися, обережність потребуватиметься з новими партнерами. Зустріч з родичами трохи здивує, але буде приємною. Матеріально час дуже сприятливий, а тому маєте моральне право проявити ініціативу в почуттях. Шлунок вразливий. Приемним буде 25 червня.

Діва — колективна праця сприяє кращим результатам. Хоча стосунки в колективі можуть наразі бути напружені. Угоди укладайте на власній території, допоможуть і сім'ї. Родичі та діти потребуватимуть уваги. Серцево-судинна система вимагає уваги.

Терези — бажано втриматися від великих покупок. На допомогу не чекайте. Співування або укладання угод піде не за вашим планом, хоча перспективи на майбутню роботу дуже гарні. Гармонійні та ніжні особисті стосунки для здоров'я дуже добрі. Не перевантажуйте кишечник, приділіть увагу харчуванню.

Скорпіон — не бажано розпочинати нові справи. Зараз сприятливий час, щоб навести порядок у паперах, можлива перевірка! Зміна планів для вас така буденна, не турбуйтеся про це. Не дуже розповідайте про особисте, поберіть свої нерви. 26-27 дуже приємні та успішні дні.

Стрілець — нові знайомства можуть стати початком приємних стосунків. Ваша інтуїція підкаже, як поводитися. Торговельні справи також будуть вдалі. А от взаємини з коханою людиною можуть призвести до конфлікту. Вибачитися можна, якщо ви розумніші. Необачність в їжі та напоях може викликати алергію.

Козеріг — раджу відпочити, тим самим уникнете непередбачуваної ситуації, що пов'язана з бізнесом. Але не переоцінюйте власні здібності, довіряйте партнерам. Компроміс у фінансових справах може бути тимчасовим. Щедрість — дуже приємна риса, а хитрість — ні! Застудні захворювання можуть зашкодити планам.

Водолій — не поспішайте, особливо з паперами. Комерція буде вдала, гроші зразу ж стануть у нагоді. Прилади можуть ламатися, слідкуйте за безпекою. Будьте уважні до дітей. Не викликайте ревнощі у коханні! Здоров'я дуже міцне, настрої бадьорі.

Риби — знайдіть партнерів для далекої подорожі. Обережно на дорогах! Додаткові зустрічі та угоди допоможуть вирішити давню проблему. Зробити важливий крок до співпраці на майбутнє допоможе хтось із близьких людей. Справжнє випробування чекає на вас у родинних стосунках. Тримайтеся!

Бажаю всім вдалого літа та приємної погоди!

Наталія Варакута,
м. Донецьк

Шановні друзі! Продовжуємо публікувати поему Ліни Костенко "Циганська муза", розпочату в №№ 2 та 4 за 2009 рік та № 2, 3 за 2010 рік, а також переклад її ромською нашого прекрасного поета Міхи Козимиренка

Циганська муза

Романі муза

Сичать вологі дрова в осінньому багатті.
Напився циган з горя, налутувався: ух!
Ага, таки пиймалась, — знайшов папір у шматті.
Тепер сидить, похмурий, розкурює цибух.
Якби ж він знав, якби ж він!
Той вірш був про кохання.
Про небо, про кибитки, — якби ж він хоч спитав!
Той вірш був як свобода. Той вірш був як згнітання
А він його чобітьми у попелі топтав.

А сам же як на скрипці виводить свою тугу,
дя припадає цокою!.. Всі плачуть навкруги.
Од Німана до Вісли, од Бога і до Бугу
то — наче хвиля пристрасть ударить в береги!

А це — незрозуміле. Не кінь і не підкова.
Згорілого паперу метелики суні.
Якби ж він знав, якби ж він!
Що то — циганська мова.
Затуркана, убога, вона ж як грим в строфі!

Мовчить. Кошлатий. Чорний. Білки, як білі блюдця
Паперу ж того трохи, а він і той одняв.
Стоїть навколо реваха. Старі циганки б'ються.
Кульгавий сивий циган їх пужалном розняв.

Латають своє дрантя. Ідять свою kwasолоу.
Хропуть, і ремігують, і прагнуть насолоду.
І що їм всім до того, що корчиши ти з болю?
Щоб так страждать за нього, чи вартий цей народ?!

Але ж, але ж, але ж! Народ не вибирають.
І сам ти — тільки брунька у нього на гіллі.
Для нього і живуть, за нього і вмирають,
ох, не тому, що він — найкращий на землі!

...Кибиток кочових ребристі халабуди.
Пронизлива печаль... Віки. Віки. Віки.
Поєзія? Народ? Це вдумали люди.
Це в'яже до землі. А ми — кочівники.

Циганкам — ворожить, циганам — коні красти,
сережками трясати під стогоми птар.
І раз циганка ти, ще проклянеш не раз ти
оцей свій навсінній, оцей свій зайвий дар!

Вони тобї його ніколи не пробачать.
Самі уже не знають, куди тебе дівать, —
чи з табору прогнать, щоб вже тебе
не бачить,
чи в табір завернуть, щоб знову
зацькувать?

Іди, іди від них. Бо тут змарнуеш вид.
От бачиш польських міст далекі міражі.
А цим, хіба їм що? Труснуть циганську грушу.
Забудь очіх людей. Вони тобї чужі.

Прийди у ті міста. Хай не питають звідки.
Хіба не видно й так? Із пекла. Із біди.
Завернуть, доженуть, прив'яжуть до кибитки,
— а ти рвонись. Рвонися! І вирвешся.
І йди.

Делас бршінд івеса, кашта бібахт хачьонас.
Ром матія холятир: — Пал пескіро іньке!
Латхья папір дре кірпі, одой йой гаравелас.
О ром бешел рувеса, тирдел о тхув кірко.

Йов те жинел, о Девла!.. Ваш болибен глї сис,
ваш камлипе ке шатра — йов лачурі пуч'ї!
Дой сис глї ваш Воля, романипе те Доля...
Папір ром тирахенца пе котора чхндя.

А корко пре лаута пекел ваш пескір туга,
дя приперел бужасал! Круял саре, ровен.
Перен ясва Девлитка Вслатир ген ко Буго,
сир зорале талази дре вучо брего ден!

А до йов на гальолас. На граї до на петало...
Схья є яг папір сир, сир паперуги рат.
Йов те жинел со сис дої! Романи чхб-какало,
марди драван саренца те дрої сир дай-дад.

Йов штил, крецобаленгро. Якха барє холяса.
Кути дої сис папір і дова йов залія.
Пхуре ромія марен-пе, саре ден годлі дяке,
со лангало пхуро ром чупніса дар дия.

Сувен пхуране шмати, хан болфа баласеса,
совен — шунел-пе хирив: о камлипе манген.
Со ленте ко дува со ту ровес івеса?
Дї, дя соб те дхал, мол є рома? Пхенен!

Нане лава... нане... На вихеден народо.
Ту-кокоро патрін пре лескоро кашт баро.
Живен пал лете, бу. Шере чхуаен тел роти.
На пал дова, со йов пре пхув май-годьваро.

Катуни те-гряя, є яг бршінд ясенца,
є туга тасавел. Берша прастан, берша.
Поєзія? Рома? Мек йой бешел гаженца,
драван пхандел ке пхув ромецге — дром, веша.

Грен те хорес — муршен/е. Патря дро васт-жувле-цге.

Мек тренскірен пскенца! Ровел мек баша-ди!
Кіркї сир тхув є бахт дия Девел ромецге.
Рома бахт пракошен, те саехх пьен пхерди.

Холи йоне пре тутє нікала на бістрена,
карік пес те керен пучх лендир — на жінен.
Традена таборостир тут, саехх бі лош живе-на,
іньке пале кхарена — ко рат те данди-рен.

Наш лендир, наш! Адай ді замакхеса.
Дре дуріпе яга — фар'я дої польська си.
А ададенде со?
Бі лендир проживеса.
Бістир лен сивеса!
Йоне туге пре со?

Жа дре фор'я, жя!
Мек на пучхен катир ту.
Со на ады дикхо? Бідатир кай доша.
Рискірн тут пале, пхандена ке катуна —
а ту на де пес лецге — вирискір-пе теї жя!

Всеукраїнський двотижневик газета "Романі Яг"

Реєстраційне свідоцтво серія KB №5877 від 20.02.2002

Газета виходить за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

Редколегія : шеф-редактор — Алладр Адам, менеджер-редактор — Євгенія Навроцька, журналіст — Мирослав Горват, літературний редактор — Людмила Кудрявська, коректор — Любов Лівриць, комп'ютерна верстка — Роман Сивокнь, програміст веб-сторінки — Степан Стелічук.
Громадська редакційна рада: Володимир Бамбула (м. Золотоноша), Рената Балог (м. Мухачево), Ніко-

лай Бессонов (м. Москва), Наталія Варакута (м. Донецьк), Надія Деметер (м. Москва), Микола Долохов (м. Одеса), Ласло Дюрї (м. Виноградів), Юрій Іваненко (м. Херсон), Марія Іванова (м. Чернігів), Юрій Коржов (м. Київ), Олександр Міщераков (м. Кременчук), Іван Маткошенко (м. Харків), Микола Юрченко (м. Львів).

Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали. Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романі Яг".

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 88000, м.Ужгород, вул. Дунаєвського, 18, телефон (0312) 63-82-56, 66-81-56.
E-mail: romani_yag@mail.ru, http://www.romaniyag.org, romaniyag.wordpress.com

Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13. Умови друк. арк. 2. Тираж 450. Зам. № 478

